Cuprins

Cuvânt înainte (Zoe Petre) 5

I. „Micuţisme" şi micuţi

Psihologia se ocupă de „micuţisme" 19
Există făcături ? 25
„O ! Ce veste minunată !" 32
Nu te teme de greci când îţi fac daruri : Eleni 38
Copilăria lui Diogene 44
Mintea copilului : o lume nouă, uimitoare 48
Grooming : vorba dulce mult aduce 61
Dacă minţi, minte isteţ ! 65
Eroarea părinţilor : văd copilul într-o ceaţă emoţională 72
Enigma atracţiei între oameni 85

II. Învăţături şi învăţători

Lumea e un roman 99
Balet şi formule chimice 103

Profesorul numai unul este 110
Totuşi, există oameni minunaţi 120
Pe asfalt şi pe uliţele satului 122
Astăzi şi atunci 128
Serenade, *entertainment* şi cercetare 133
Absurdul există, îl întâlnim în viaţă 144
N-ai ce face, te duci unde „ţi se dă" 152
Vrei bani, faci ceva, faci rochii 161
Viaţa ca experiment natural 164
O zi de lucru la grădiniţă la „Suveica" 174
Sex şi putere : Liliana 177
Viaţa se învaţă printre alţii 180
Într-un pahar cu droguri s-a adăpostit o minte 184
Puterea : o nepăsare în mocirlă 198
Guru : nevoia de duhovnic 200

III. Gânduri despre meserie

Metamorfoza Cătălinei 209
Tăcere de cavou 218
Causerie psihologică între femei 226
Suntem ce ne spunem unii altora că suntem 241
Destăinuiri nocturne 249
A small world 261
Demnitatea prin minciună 268
În pofida depărtării, unii prieteni ştiu ce vrei 272
Destăinuiri, indiscreţii ? 275
Viaţa secretă în vitrină 278
Confesiunea prin imagini 282

O fereastră care se sparge 284
Foamea de atenție a unora și voyeurismul altora 289
Psiholog caută psiholog 292
La Belle Science 298

© 2009, 2012 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto autoare: revista *Tango*

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

LIICEANU, AURORA

Prin perdea / Aurora Liiceanu; pref. de Zoe Petre. – Iași: Polirom, 2012

ISBN print: 978-973-46-2645-8
ISBN ePub: 978-973-46-2066-1

I. Petre, Zoe (pref.)

821.135.1-94

Printed in ROMANIA

Aurora Liiceanu

Prin perdea

Cuvânt înainte de Zoe Petre

POLIROM
2012

Felul lui de a ne da exemple, de a le comenta, puţin sec, dar cu detalii atât de concrete, ne făcea să-l iubim, să ne placă şi cursurile lui. Ne amuza mult şi naivitatea lui. Aveam o laborantă de vârsta noastră, foarte umblăreaţă, îmbrăcată foarte sexy, care venea dimineaţa la facultate direct de la Melody Bar, nedormită, obosită, încercănată, în rochie neagră, foarte decoltată, cu pantofi negri de lac, cu tocuri foarte înalte, cu dungile de la ciorapi strâmbe. Când a întrebat-o odată de ce este îmbrăcată în negru, i-a răspuns că e în doliu. Profesorul nu se gândea la nimic, parcă nu observa nimic, nu era deloc suspicios. Gândea de bine despre oameni. Nici felului în care era îmbrăcată laboranta, nici orei la care venea nu le dădea vreo atenţie, vreo importanţă şi în plus era un mare bonom. Cum ea mergea des la acest bar, el ne spunea când o vedea, cu o voce uşor tristă şi înţelegătoare: „Cornelia a avut din nou o înmormântare". Noi râdeam pe ascuns. El nu observa deloc că laboranta noastră venea de multe ori cel mai devreme la facultate, făcând exces de punctualitate. Odată l-am întrebat ce face soţia lui. Ne-a spus cu o voce atât de caldă, surâzând: „Este pictoriţă, dar nici nu ştiţi cât mă costă!".

Nu i s-a dat voie să plece în străinătate, unde era invitat de colegii lui din tinereţe cu care păstrase legăturile prin scris. O singură dată a fost lăsat să plece în Cehoslovacia să prezinte o descoperire importantă a lui, mult apreciată. Legea Weber-Fechner din psihologia percepţiei fusese rafinată şi completată de el, iar numele lui era în străinătate adăugat celor ale autorilor legii. Era vorba despre relaţia între magnitudinea fizică a unui stimul şi percepţia intensităţii lui. Cursul lui despre pragul diferenţial al senzaţiei era plin de exemple,

începând cu observaţia lui referitoare la ceai sau cafea. Ne spunea atât de simplu, ca să înţelegem, că, dacă ceaiul sau cafeaua nu sunt destul de dulci, nu vom simţi diferenţa dulceţei decât dacă vom adăuga o anumită cantitate de zahăr. Nu pierdeţi zahăr punând prea puţin, senzaţia nu se va schimba, ne sfătuia el. Poate şi faptul că ştia matematică, avea cunoştinţe de fizică, era atras de modelele matematice în interpretarea senzaţiilor făcea ca persoanele de la Catedra de Psihologie să nu-l înţeleagă. Nimeni nu-i recunoştea meritele, în afară de cei din străinătate. La noi era tăcere. Nu l-am văzut niciodată în cancelaria profesorilor, la decanat sau în compania altor profesori. Păstra o distanţă şi nici ceilalţi nu se prea apropiau de el. Era altă specie de om.

Ziua lui de naştere era 8 martie şi niciodată nu găseam flori pentru că se vindeau mult, fiind „Ziua Femeii". Nici nu merita să luăm florile care se găseau. Toate femeile primeau garoafe, de obicei roşii, dar nu multe. De aceea îi duceam mulţi, mulţi ghiocei.

Mi-a lăsat diploma lui de terminare a studiilor din Germania, scrisă cu litere gotice, pe o hârtie poroasă, minunată, ca un răvaş, pe care am adus-o la institut şi care încă nu a fost înrămată pentru a fi pusă pe perete. De la profesorul Zapan mi-a rămas prudenţa de a nu generaliza, inhibiţia de a da etichete, dificultatea de a pune împreună, de a articula generalul şi particularul, teama că cineva mă întreabă „pe câţi oameni s-a lucrat, la câţi subiecţi li s-a administrat testul?". Şi acestea încerca să ni le transmită cu un exemplu exact pe dos, relatându-ne, de pildă, cum a descoperit Ebbinghaus memoria imediată şi cum a făcut distincţia între memorie imediată şi memoria de lungă durată. Astăzi aceste concepte sunt deja banale în psihologie, cine

nu le ştie? Ba chiar mai mult, şi oamenii de rând le folosesc. Dar profesorul ne-a spus că Ebbinghaus şi-a făcut cercetarea doar pe opt subiecţi. Cine îndrăzneşte astăzi să generalizeze ceva folosind opt subiecţi? Noi foloseam frecvent la acea vreme treizeci de subiecţi. Şi totuşi, atâtea sondaje, pe cohorte de subiecţi, care se contrazic nu numai între datele lor, dar şi cu ele însele în timpi mici, care impresionează prin cantitate, prin număr, nu fac cunoaşterea noastră să crească. Pur şi simplu, pentru că privim superficial lucrurile, nu le frământăm, nu suntem deloc obsedaţi de veridicitatea lor. Le luăm cum sunt. Ce ar fi spus el acum? Când în ziare importante, sub numele unor jurnalişti de prestigiu, apare scris „globalist"? Sau dacă l-ar auzi pe un renumit academic, i-am uitat numele, care, întrebat de cineva din audienţă, la o conferinţă, care este specialitatea lui, a răspuns: „Specialitatea mea sunt generalităţile!".

Câtă deosebire era între el şi ceilalţi profesori şi asistenţi! Cât calm şi respect avea faţă de cel cu care intra în contact, fie el şi student, şi câtă putere şi revendicare a puterii aveau alţii. De el nu ne era frică şi n-am fi îndrăznit să reacţionăm în vreun fel la observaţiile atât de discrete pe care se întâmpla să ni le facă sau să-l sfidăm cu teribilismul sau nonşalanţa vârstei. Alţi profesori veneau învrăjbiţi la examene, cu priviri ameninţătoare, înfricoşându-ne. Aşa era Leonte Tismăneanu, care, la examene, ne arunca priviri dure şi îşi aprindea ţigara, folosindu-şi cotul pentru a fixa cutia de chibrituri pe masă. Cu ţigara între buze, ne spunea: „Eu mi-am lăsat o mână în Spania şi voi nu puteţi să învăţaţi o carte?". Era veteran al războiului civil din Spania, luptase acolo şi cred că era şeful

Catedrei de Marxism-leninism. Dădeam cu el examen la Socialism ştiinţific sau la Materialism dialectic. Nu mai ţin bine minte, dar în orice caz trebuia să ştim bine politica partidului şi multe date. O colegă de-a mea era atât de înfricoşată, încât s-a încurcat în vorbe, iar el i-a spus să vină la toamnă. Adică o picase la examen. Ea a căzut ca o lumânare, din picioare, pe jos, în faţa catedrei, iar el i-a spus cu o voce rece să se ducă în băncile din fundul sălii să-şi revină. Dar nu şi-a revenit, mintea nu-i mai mergea de frică. El i-a spus din nou să vină la toamnă şi nimeni nu a îndrăznit să mai spună nimic, iar cei care urmau după ea erau deja paralizaţi de spaimă.

Erau şi situaţii aproape comice, din care asistenţii noştri nu ştiau cum să iasă, iar noi nu reacţionam în nici un fel. Poate că ne aruncam între noi priviri pline de înţeles, dar frica inhiba orice vorbă. Janina Ianoşi, care ne era asistentă la Socialism ştiinţific şi asculta riguros ce am citit din ziarul *Scânteia*, spre disperarea noastră – ce tineri citesc zilnic ziare şi cum puteai citi ziarul *Scânteia*? –, ne-a însoţit într-o vară la muncă patriotică la Mânăstirea, lângă Crevedia, fostă proprietate regală, devenită gospodărie agricolă colectivă după colectivizare. Două evenimente ne-au făcut să ieşim din rutina vieţii de lucrători la câmp, care se scoală foarte devreme, pleacă la câmp şi se întorc cam târziu. Ambele s-au petrecut fiind însoţiţi de asistenta noastră. Primul a fost când într-un camion care ne aducea de la muncă s-a urcat repede un bărbat încă tânăr, cu bluza desfăcută, în care-şi băga mâna şi lua prune ca să le mănânce. Noi i-am aruncat o privire scurtă, curioasă, dar nu mai mult. Eram obosiţi, nemâncaţi. Dar asistenta noastră, parcă activată de un impuls de nestăpânit, l-a

întrebat, aruncându-i o căutătură bănuitoare: „Nu lucrezi la colectivă?". El i-a aruncat o privire dispreţuitoare, s-a uitat la noi alene. Probabil că vedea că nu suntem de-ai locului. Se ştia în sat că studenţii vin să lucreze la colectivă şi aflaserăm şi noi că un student de la Filologie, neobişnuit cu munca câmpului şi cu maşinile de lucru, îşi pierduse într-un accident o parte din braţ, prins de o treierătoare. I-a răspuns, pe un ton puţin sfidător: „Nu lucrez, să-i ia dracu', nu vreau să lucrez pe trei lei ai lor, mai bine mănânc prune!". Pe lângă drăcuială, a tras şi-o înjurătură la adresa colectivei. Sunt sigură că ea nu se aştepta la un asemenea răspuns. A încercat să-i facă puţină morală, apoi a tăcut încurcată. Nimeni nu a mai scos nici un cuvânt. Al doilea eveniment, asemănător cu acesta, s-a petrecut tot din cauza iniţiativei ei de a ne face să abordăm viaţa într-o manieră „activistă". Ne-a făcut program într-o duminică. Nu mergeam la câmp, dar nici nu puteam sta degeaba. Aşa că ne-am sculat tot foarte devreme şi am plecat însoţiţi de ea să vizităm casa lui Alexandru Sahia. El, scriitorul proletar, aşa cum învăţaserăm la şcoală, se născuse la Mânăstirea. După un drum prin sat, am ajuns la o casă foarte mare, cu o curte largă. Se vedea că fusese o gospodărie prosperă. Multe acareturi. Noi la şcoală învăţaserăm că a fost sărac. Dimpotrivă, gospodăria arăta impresionant. Casa avea pridvor, toate încăperile dădeau în el şi gardurile erau înalte. Aveai impresia unei mici fortăreţe, fără nici o legătură cu vecinii. Un bărbat în vârstă, cu părul alb, ne-a primit, dar nu ştiam dacă ne aştepta sau pur şi simplu s-a trezit cu noi bătând în poartă. Ne-am aşezat pe pridvor. Asistenta noastră i-a făcut o mică introducere, spunându-i că suntem studenţi la Facultatea de Filosofie şi

că dorește să ne vorbească despre Alexandru Sahia. Și acum mă întreb cine avusese ideea acelei vizite nefericite. El, bărbatul, cred că era o rudă apropiată, poate unchi, frate, s-a uitat la noi și, plin de amărăciune, dar și puțin înfuriat, a spus cu o voce enervată: „Care Alexandru Sahia, vagabondul ăla, haimanaua aia, care s-a înhăitat cu comuniștii și a plecat la oraș? Și dus a fost! Că ce gospodărie frumoasă avea taică-său, avea părinți bogați, dar n-a vrut să muncească aici, să-și vadă de treabă, s-a dus cu golanii, cu derbedeii!". Cam așa au fost vorbele lui. Noi am rămas muți, el a mai continuat să spună ceva, noi nu-l mai ascultam, nu ne venea să credem ce spune. Și, deodată, vocea ei ne-a trezit: „Facem rândul și ne întoarcem la cămin". Ne-am aranjat ca oile, cuminți, am lăsat gazda și, fără să comentăm pe drum, ne-am întors de unde plecaserăm. Era încă foarte devreme, aveam timp să nu facem nimic. Am aflat apoi că părinții lui Alexandru Sahia erau chiaburi bogați, că el avea o soră profesoară, că fusese dat la școala militară și că nu fusese deloc sărac.

În aceste condiții, cred că toți ne dădeam seama ce diferiți erau profesorii și asistenții noștri. Dar nu ne preocupa acest lucru, ci viața noastră, tinerețea noastră. Profesorul Gheorghe Zapan era, într-adevăr, parcă din altă lume. Poate singurul profesor care merita respectat. Dar știu sigur că nu numai respectul contează, ci și altceva ce n-am avut și care a contribuit la relația mea dificilă, complicată cu psihologia. Și nu știu dacă cineva are vreo vină, pentru că m-am decis să consider că vinovăția aparține contextului. Ce mi-a lipsit au fost mentorii. Am citit cu tristețe cărțile unor psihologi sau ale unor specialiști din alte domenii care aduc reverențe adânci și gratitudine mentorilor lor, adesea